

INFORMACIYA TEXNOLOGIYALARI TIYKARIDA KITAPXANASHILIQ HAM JASLARDIN RAWAJLANIWI

Jumaniyazova Nasiba Aytmuxanbetovna

Qaraqalpaqstan Respublikasi Malimleme kitapxana orayı qanigesi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15460949>

Annotatsiya: Bul maqalada kitapxanashılıq tarawı hám málimleme texnologiyaları (IT) integraciyası arqalı jaslar menen nátiyjeli islesiw strategiyaları kórip shıǵıldı. Sanlı kitapxanashılıq, elektron resurslardan paydalanıw, málimleme mádeniyatın qalıplestiriw hám jaslardı kitapxanashılıq tarawına qızıqtırıw boyınsha zamanagóy qatnaslar analizlengen.

Gilt sózler: kitapxanashılıq, jaslar, informaciya texnologiyaları, sanlı kitapxana, strategiya, AKT, elektron resurslar.

XXI ásirde informaciya texnologiyalarınń rawajlanıwı, sanlı texnologiyalar hám jasalma intellektiń ǵalabalasıwı barlıq tarawlarda jańa imkaniyatlar ashtı. Ásirese, kitapxanashılıq tarawı bul processte jedel sanlı transformaciyaǵa ushıramaqta. Dástúriy kitapxanalar búgin IT tiykarındaǵı málimleme oraylarına aylanbaqta. Áne usı kózqarastan kitapxanalar jaslar menen islesiwde zamanagóy, interaktiv hám texnologiyalıq qatnaslardı qollanıwı búgingi kúnniń aktual máselelerinen bolıp qalmaqta.

Jaslar – jámiyettiń eń belsendi, innovaciyalıq ideyalargá ashıq qatlamı. Olardıń intellektuallıq potencialın qollap-quwatlaw, bilimge bolǵan talabın qanaatlandırıwda kitapxanalar áhmiyetli rol atqaradı. Sol sebepli, kitapxanashılıqta IT qatnasıqlar arqalı jaslar menen islesiw strategiyasın qalıplestiriw búgingi kúnde úlken ilimiy hám ámeliy áhmiyetke iye bolmaqta.

Kitapxanashılıq tarawında IT texnologiyalarınń ornı. Informaciya-kommunikaciya texnologiyaları (IKT) kitapxana xızmetlerin kórsetiw forma hám usılların túpten ózgertip jiberdi. Dástúriy kitapxanalar búgingi kúnde tómendegi zamanagóy kózqaraslar arqalı jumıs alıp barmaqta:

Elektron katalog hám bazalar: paydalanıwshılargá qálegen jerden fondtaǵı dereklerdi izlew hám bron etiw imkaniyatı;

Sanlı kitapxanalar: elektron kitaplar, maqalalar, dissertaciyalardı onlayn rejimde usınıw;

Virtual xızmetler: onlayn másláhátler, bibliografiyalıq xızmetler, elektron jetkerip beriw (EDD) [1];

Mobil qosımshalar hám veb-portallar: maǵlıwmatqa tez hám qolaylı kiriw imkaniyatın jaratadı;

Informaciya qáwipsizligi hám meta maǵlıwmatlar menen islew: paydalanıwshı hám kontentti qorǵaw.

Bul qatnasıqlar paydalanıwshılar, ásirese, jaslardıń kitaplarǵa bolǵan mútájliklerine beyimlesken, interaktiv hám individual xızmetler kórsetiw imkaniyatın beredi.

Zamanagóy jas áwlad sanlı texnologiyalar menen tıǵız baylanıslı. Olardıń tiykarǵı talapları tezlik, interaktivlik, mobil qolaylıq hám vizual dizayn tiykarındaǵı xızmetler bolıp esaplanadı[2]. Sol sebepli, kitapxanalar jaslar ushın tómendegi imkaniyatlardı jaratıwı lazım:

- Elektron sabaqlıqlar hám testler arqalı aralıqtan oqıtıw;
- Onlayn trening hám webinarlar arqalı málimleme mádeniyatın qalıplestiriw;

- Startaplar ushın informaciyaq resurslar: biznes ideyalarına tiyisli maqalalar, huqıqiy hújjetler;
- Kreativ mákan (maker space): 3D printerler, dástúrlewdi úyreniw ortalıqları, sanlı laboratoriyalar;
- Sociallıq tarmaqlar arqalı málimleme tarqatıw: Telegram, Instagram, YouTube platformaları arqalı kitapxana jumısın úgit-násiyatlaw.

Bul xızmetler arqalı kitapxana jaslar turmısınıń ajıralmas bólegine aylanıwı múmkin. Kitapxanashılıqta jaslar menen islesiwde islesiwde tómendegi strategiyalıq kózqaraslar úlken áhmiyetke iye: Segmentlestirilgen xızmetler, bunda hár bir jas kategoriyasınıń (mektep oqıwshıları, student, izertlewshi, IT-bilimli jaslar) informaciyağa mıtájligi hár qıylı. Sol sebepli, kitapxana xızmetleri olardıń qızıǵıwshılıǵı hám dárejesine saykes túrde jolǵa qoyılıwı lazım.

Sanlı sawatlılıqtı arttırıw informaciyanı tallaw, sın kózqarastan pikirlew, jalǵan maǵlıwmattı ajırata alıw sıyaqlı kónlikpelerdi rawajlandırıw kitapxanashılardıń áhmiyetli wazıypalarınan esaplanadı. Trening hám seminarlar arqalı bul sheberlik arttırıladı. Kitapxanashılıq jumısında sanlı platformalardı rawajlandırıw júdá áhmiyetli esaplanadı. Jaslar ushın mólsherlengen arnawlı platformalar (máselen, "Kitapqumar jaslar" mobil qosımshası) jaratılıwı arqalı olardıń aktivligin arttırıw múmkin.

Sırt el tájiriybesi analizi. Dúnya kitapxanashılıq tájiriybesi IT qatnasıqları jaslar menen islesiwde oǵada úlken nátiyjelilik berip atırǵanın kórsetedi:

Amerika Qurama Shtatları (AQSh): "Sanlı jaslar kitapxanası" joybarı arqalı jaslar ushın arnawlı kontent jaratıladı;

Finlyandiya: kitapxanalarda IT laboratoriyalar, sanlı trening orayları shólkemlestirilgen;

Qubla Koreya: kitapxanalar jasalma intellekt járdeminde kitap usınıs etiw sistemaların engizgen;

Singapur: mobil qosımshalar arqalı jaslardıń oqıw iskerligin monitoring etiw ámeliyatı bar[3].

Bul tájiriybeler Ózbekstan kitapxanashılıq sistemasında qollanıwı múmkin bolǵan zamanagóy model esaplanadı.

IT texnologiyalarına tiykarlanǵan zamanagóy kitapxanashılıq modeli jaslar ushın jańa bilimler, kónlikpeler hám ilham deregi bolıwı múmkin. Sanlı qurallar járdeminde kitapxanalar tek ǵana málimleme orayına emes, al bilimlendiriw, mádeniyat hám innovaciya orayına aylanıwı múmkin. Bul processte jaslar menen islesiw strategiyası – kitapxanashılıqtıń eń áhmiyetli baǵdarlarınan biri.

Keleshek kitapxanası – bul jasalma intellekt, sanlı tallaw, interaktiv platformalar tiykarında qalıplesken sociallıq bilimler mákanı bolıp esaplanadı. Ol jaslardıń ilim, texnologiya hám mádeniyat tarawlarında tabısı rawajlanıwına xızmet etiwı kerek.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, B. T., & To'xtasinova, D. M. (2022). *Kutubxonachilik va axborot-resurs markazlari faoliyatida raqamli texnologiyalar*. Toshkent: O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti.

2. Jo'raqulova, M. Sh. (2021). *Kutubxonachilikda innovatsion xizmatlar va yoshlar bilan ishlash*. "Axborot-kutubxona xizmati" ilmiy-amaliy jurnali, 1(2), 45–52.
3. IFLA (2019). *IFLA Guidelines for Library Services to Children and Young Adults*. The International Federation of Library Associations and Institutions. Retrieved from: <https://www.ifla.org>
4. ALA (American Library Association) (2020). *The State of America's Libraries Report*. Retrieved from: <https://www.ala.org/news/state-americas-libraries-report>
5. Kuhlthau, C. C., Maniotes, L. K., & Caspari, A. K. (2015). *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Libraries Unlimited.

